

The effectiveness of premarriage educations on attitude toward marriage, resilience and marriage

Received: 2019-04-22

Accepted: 2019-09-07

Masoud Rezazadeh

MA, Family Counseling, Faculty of Education and Psychology, University of Mohagheh Ardebili, Ardabil, Iran

Esmail Sadri Damirchi
araz_sadri@yahoo.com

Assistant Professor, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohagheh Ardebili, Ardabil, Iran.
(Corresponding Author)

Hossein Ghamri Kiwi

Professor, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohagheh Ardebili, Ardabil, Iran

Abstract

Research Aim: The purpose of this study was to investigate the effect of and premarital education on attitude toward marriage, resilience, and marriage expectation in students of Tabriz University of Medical Sciences. **Research method:** The research method was semi-experimental with pre-test and post-test design with control group. The statistical population was students of Tabriz University of Medical Sciences who were undergoing undergraduate and doctoral programs. The subjects were 30 people who were selected by random sampling among the students who were applying for these courses and The experimental and control groups were assigned to two groups of 15 people. The experimental group participated in six 60-minute pre-marriage and education sessions according to Angle and Wright method, and the control group did not receive any training. The data was collected using the psychometric scales of Bratan & Rosen's Marriage Attitude (1998), the resilience of Connor and Davidson (2003) and the marriage expectation of Jones and Nelson. To analyze the data in descriptive statistics (frequency distribution, mean and standard deviation) and inferential statistics, t-test and covariance analysis were used. **Finding:** Multivariate analysis of covariance analysis showed that premarital education is effective on marital attitude ($p=0/003$, $F=10/862$), resilience ($p<0/001$, $F=249/718$) and marriage expectation ($p<0/001$, $F=43/892$). **Conclusion:** Therefore, it can be said that the use of this method of premarital education and counseling on the attitude toward marriage, resilience and marriage expectation has been effective.

Key words: *education Counseling pre marriage, attitude toward marriage, resilience, marriage expectation*

citation

Rezazadeh, M., Sadri damirchi, E & Ghamari Kivi, H. (2019). The effectiveness of premarriage educations on attitude toward marriage, resilience and marriage expectation in students of Tabriz University of Medical Sciences. *Family Counseling and Psychotherapy*, 1, 109- 124.

اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج بر نگرش درباره ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج

دریافت: ۱۳۹۸-۰۲-۰۲ پذیرش: ۱۳۹۸-۰۶-۱۵

کارشناس ارشد مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه
محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

مسعود رضازاده

استادیار مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه محقق
اردبیلی، اردبیل، ایران (نویسنده مسئول)

اسماعیل صدری دمیرچی
araz_sadri@yahoo.com

استاد تمام مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه محقق
اردبیلی، اردبیل، ایران

حسین قمری کیوی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج به روش انجل و رایت بر نگرش به ازدواج، تاب‌آوری، انتظار از ازدواج در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز بود. روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ بودند که در مقاطع کارشناسی و دکترای حرفه‌ای مشغول به تحصیل بودند. آزمودنی‌ها به تعداد ۳۰ نفر بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی از میان دانشجویانی که متقاضی شرکت در این دوره بودند انتخاب گردیده و در دو گروه ۱۵ نفری آزمایش و کنترل گمارده شدند. گروه آزمایش در ۶ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای آموزش پیش از ازدواج به روش انجل و رایت دریافت کردند و گروه کنترل هیچ آموزشی دریافت نکرد. داده‌ها با استفاده از مقیاس‌های روان‌سنجی نگرش به ازدواج براتن و روزن (۱۹۹۸)، تاب‌آوری کانر و دیویدسون (۱۹۹۱-۱۹۷۹) و انتظار از ازدواج جونز و نلسون (۱۹۹۷) گردآوری شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار و در بخش استنباطی از تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد. برآیندهای آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره نشان داد آموزش پیش از ازدواج بر نگرش به ازدواج ($F=10/862, p=0/003$)، تاب‌آوری ($F=249/718, p<0/001$) و انتظار از ازدواج ($F=43/892, p<0/001$) مؤثر بود؛ بنابراین می‌توان گفت که استفاده از این آموزش پیش از ازدواج بر روی نگرش درباره به ازدواج، تاب‌آوری و انتظارات ازدواج مؤثر است.

واژگان کلیدی: آموزش پیش از ازدواج، نگرش به ازدواج، تاب‌آوری، انتظار از ازدواج

رضازاده، مسعود؛ صدری دمیرچی، اسماعیل و قمری کیوی، حسین. (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج بر نگرش درباره ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ۱، ۱۰۹-۱۲۴.

ارجاع

مقدمه

جوانان مهم‌ترین قشر و سازنده‌ترین نیروی انسانی هر جامعه می‌باشند (Hawkins, 2018). در میان قشر جوان جامعه، دانشجویان از نظر هوش شناختی ۱۰ درصد جامعه را تشکیل داده‌اند که همواره مورد توجه جامعه‌شناسان و سیاست‌گذاران جامعه بوده‌اند (Pashib, SeyyedMoharrami, & Tatari, 2017). در بین جوانان ازدواج مهم‌ترین و اساسی‌ترین انتخاب زندگی آنان است (Qian & Lichter, 2018). با توجه به اهمیت تحصیلات دانشگاهی و تمایل اغلب جوانان برای وارد شدن به دانشگاه و افزایش سطح تحصیلات سبب شده بسیاری از ملاک‌های ازدواج تغییر کند (Armenia & Troia, 2017). از سوی دیگر، جوانان با هنجارهای مذهبی، اجتماعی و خانوادگی خود روبه‌رو هستند که برخورد سخت‌گیرانه‌ای با این تفکرات و آزادی‌خواهی آنان نشان می‌دهند.

نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد. توسعه و نوسازی در دنیای جدید با تغییر سریع و قابل توجه شرایط اقتصادی و اجتماعی افراد، باعث تغییر در نگرش به ازدواج گردید (Armenia & Troia, 2017). بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده، چنین تفاوت‌های بین نسلی در نگرش‌های ازدواج می‌تواند هم ناشی از تغییرات ایده‌ای و هم ناشی از تفاوت‌های نسلی در مشخصه‌های اقتصادی-اجتماعی از جمله آموزش، اشتغال، خاستگاه شهری و سطح تحصیلات باشد که بررسی‌های بیشتری را می‌طلبد. هرچند دامنه تغییرات نسلی در محیط مورد مطالعه گسترده نیست، ولی نتایج بیانگر تغییراتی آرام در ویژگی‌های خانواده در ایران است (Sayah & Hasani, 2018).

در کنار نگرش به ازدواج، یکی از دیگر مواردی که می‌تواند نقش بسیار مهمی در ازدواج داشته باشد تاب‌آوری است. تاب‌آوری مهم‌ترین راهبردی است که در این رویکرد مورد توجه پژوهشگران است (Kiani et al., 2005). همه افراد دوره‌های مختلفی را در طول زندگی طی می‌کنند. یکی از مهم‌ترین تغییر نقش‌هایی که رخ می‌دهد گذر از زندگی مجردی به متأهلی است. دغدغه‌های یک انسان مجرد با متأهل بسیار متفاوت است در حال حاضر جوانان زیادی تن به ازدواج نمی‌دهند و دغدغه‌هایی آنان را آزار می‌دهد اعم از فشار اجتماعی مبنی بر تشکیل خانواده و زندگی کردن، فشارهای اقتصادی، تحصیلی و ... نبود منبعی برای تأمین نیاز جوانان آن‌ها را دچار فشار می‌کند و استرس زیادی را تجربه می‌کنند که یکی از راهکارهای مقابله تقویت تاب‌آوری در وجود افراد است. تاب‌آوری نوعی مصون‌سازی در برابر مشکلات روانی اجتماعی بوده و کارکرد مثبت زندگی را افزایش می‌دهد. ورنر و اسمیت^۱ (۱۹۹۲) اظهار می‌دارند تاب-

---

1. Werner & Smith

آوری می‌تواند با افزایش مهارت‌های اجتماعی تقویت گردد (Werner & Smith, 1992). مهارت‌هایی از قبیل برقراری ارتباط، مهارت‌های رهبری، حل مسئله، مدیریت منابع، توانایی رفع موانع موفقیت و توانایی برنامه‌ریزی. شواهد فزاینده‌ای نقش تاب‌آوری را در سلامت و رشد افراد بسیار مهم قلمداد نموده‌اند؛ به گونه‌ای که برخی روان‌شناسان راهبردها و اقدامات پیشگیرانه تاب‌آوری را به‌منظور حفظ سلامت روانی مورد تأکید قرار داده‌اند. ریویچ و شات^۱ (۲۰۰۲) نیز بر این باورند که آموختن مهارت‌ها و سبک‌های تفکر تاب‌آور، سلامت روانی را افزایش می‌دهد و باعث ارتقای سطح بهزیستی روانی و جسمی افراد می‌شود (Reivich & Shatté, 2002). تاب‌آوری زناشویی صبر و تحمل زوجین در برابر دشواری‌ها و بحران‌های زندگی مشترک است. زمانی که یک ازدواج در حال شکل‌گیری است زن و شوهر با هم عهد می‌کنند تا در هر تلخی و شیرینی همدیگر را همراهی کنند و با هم بمانند و تاب بیاورند. در واقع یکی از عواملی که می‌تواند نقش مهمی در ازدواج و بهبود خلق و رفتار زناشویی و افزایش توان مقابله با مشکلات را قبل و بعد ازدواج داشته باشد، تاب‌آوری است (sadeghi & esmaeili, 2017). تحقیقات گذشته نشان داده است که ویژگی‌های تاب‌آوری فردی نقش مهمی در ازدواج، رضایت زناشویی، روابط زوجین دارد (Fredrickson & Joiner, 2002; Neff; Huber, Navarro, Womble, & Mumme, 2010; Broadly, 2011). ازدواج یکی از مهم‌ترین مشکلات و چالش‌های حال حاضر در بین جوانان است و اغلب جوانان به دلیل شرایط اقتصادی ضعیف توانایی لازم را در خود نمی‌بینند و از این انتخاب دوری می‌کنند. تاب‌آوری فرآیندی است که موجب آگاهی فرد نسبت به توانمندی‌های خود می‌شود و می‌تواند نقش بسیار مهمی در ازدواج جوانان داشته باشد (Carlton et al., 2006).

یکی از مواردی که در کنار تاب‌آوری می‌تواند بر ازدواج تأثیرگذار باشد نگرش‌ها و باورهای مربوط به ازدواج است (Segrin & Nabi, 2002). تحقیقات متعدد، عوامل مختلفی که در ظرفیت ایجاد رابطه صمیمانه نقش دارند را بررسی کرده‌اند. یکی از این متغیرها، انتظار فرد از ازدواج است (Steinberg, Davila, & Fincham, 2006). انتظار از ازدواج از آن جهت واجد اهمیت است که پیامدها و رضایت از رابطه زناشویی در آینده را شکل می‌دهد (Downey, Freitas, Michaelis, & Khouri, 1998). انتظار از ازدواج مفهومی شناختی است و مطالعات نشان می‌دهد بسیاری از افراد انتظارات غیرواقع‌بینانه‌ای نسبت به ازدواج و شریک زندگی خود دارند و انتظار دارند که همسر آن‌ها تمام نقص‌ها و کمبودهای زندگی قبل از ازدواج آن‌ها را بر نماید (Mazuquin, 2015). وست بیان کردند که مهم‌ترین قسمت هر رابطه، از جمله

---

1. Reivich & Shatté

ازدواج، انتظارات است (Taylor, Lillis, LeMone, & Lynn, 2001). ایپ^۱ و همکاران (۲۰۰۶) نشان دادند برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج یکی از راه‌های تغییر یا کاهش باورهای غیرمنطقی و انتظارات غلط است و تأثیرات مؤثر و معنی‌داری بر کیفیت ازدواج افراد دارد (Van Epp, Futris, Van Epp, & Campbell, 2008). اثربخشی برنامه‌های آموزش پیش از ازدواج به‌منظور کاهش ازدواج و ارتقای زندگی با کیفیت اجرا می‌گردد و عواملی که بر ازدواج موفق تأثیرگذار است جزء محتوای اساسی برنامه مشاوران در ارائه اطلاعات به شرکت‌کنندگان است و بر راهکارهای انتخاب همسر و آشنایی قبل از ازدواج تأکید دارد (H, 2010). تحقیقات گذشته نشان داد به‌جای مداخلات ناشی از مشکلات طلاق، محققان و درمانگران باید بر روی پیشگیری از مشکلات در ازدواج تأکید کنند؛ بنابراین می‌توان بر اهمیت آموزش پیش از ازدواج بر رضایت آتی از زندگی زناشویی پی برد (Markman, Floyd, Stanley, & Storaasli, 1988). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که فقدان آموزش کافی در مورد مسائل مربوط به ازدواج از جمله تاب‌آوری، نگرش به ازدواج و انتظار از ازدواج و ترس از عدم موفقیت در ازدواج از شایع‌ترین عواملی هستند که ممکن است زندگی افراد را قبل و بعد از ازدواج دچار مشکل کند. لذا آموزش‌های قبل از ازدواج می‌تواند تا حدود زیادی نقش مؤثری در این زمینه ایفا، نماید (Taylor et al., 2001). همه‌ای این عوامل شناختی و رفتاری باید در آموزش‌های پیش از ازدواج مورد توجه قرار بگیرد.

بنابراین با توجه به اهمیت آموزش‌های پیش از ازدواج بر تاب‌آور، نگرش به ازدواج و انتظار از ازدواج در پژوهش حاضر بر آن هستیم تا به بررسی اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج بر نگرش درباره ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز بپردازیم. از این‌رو این پژوهش درصدد است تا به این پرسش پاسخ بگوید:

آیا اثربخشی برنامه آموزشی پیش از ازدواج بر نگرش به ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج به لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود دارد؟

روش

روش پژوهش حاضر با توجه به اهداف و فرضیه‌های آن از نوع نیمه تجربی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون بود. جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز بودند. پس از اخذ مجوز از دانشگاه علوم پزشکی تبریز و کسب رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان، تعداد ۳۰ دانشجوی مجرد به روش تصادفی ساده انتخاب شدند و سپس به‌صورت تصادفی به دو گروه آزمایشی و کنترل به‌طور مساوی تقسیم شدند.

1. Epp

معیارهای ورود شرکت کنندگان در این مطالعه شامل دانشجویان اشتغال به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی تبریز، مجرد بودن و عدم شرکت هم‌زمان در سایر جلسات گروهی مشابه، دارا بودن سلامت کامل بود. معیارهای خروج شرکت کنندگان در این مطالعه شامل دانشجویان که ازدواج ناموفق، اختلالات روان‌شناختی و اعتیاد به مواد مخدر داشتند، بود.

ابزار گردآوری داده‌ها

مقیاس نگرش به ازدواج^۱

مقیاس نگرش به ازدواج (براتن و روزن^۲، ۱۹۹۸) یک مقیاس ۲۳ ماده‌ای که برای اندازه‌گیری نگرش افراد نسبت به ازدواج در نظر گرفته شده است. شرکت کنندگان پاسخ خود را بر اساس طیف لیکرت ۴ درجه‌ای از (۰ = به شدت موافقم، ۱ = موافقم، ۲ = مخالفم، ۳ = به شدت مخالفم) بیان می‌کنند. در ضمن برخی ماده‌ها به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. دامنه نمره‌ها از ۰-۶۹ نمره‌های بالاتر، نگرش مثبت را نسبت به ازدواج نشان می‌دهد. این مقیاس برای غلبه بر کاستی‌های دیگر شاخص‌های سنجش نگرش به ازدواج توسعه داده شده است. براتن و روزن (۱۹۹۸) این مقیاس را به امید اینکه مفید بودن پژوهش در رابطه با ازدواج و روابط را اثبات کند، گسترش دادند. ۴ زیر مقیاس مربوط به این پرسشنامه شامل: نگرش بدبینانه به ازدواج (سؤالات ۱-۴)، نگرش خوش‌بینانه به ازدواج (سؤالات ۵-۸)، نگرش واقع‌گرایانه به ازدواج (۹-۱۲) و نگرش ایده آل‌گرایانه به ازدواج (سؤالات ۱۳-۱۶) است. این مقیاس بر روی ۴۹۹ دانشجو در مقطع کارشناسی در یک دوره‌ی روان‌شناسی مقدماتی هنجاریابی شده است. براتن و روزن (۱۹۹۹) پایایی این مقیاس را در دانش‌آموزان با فاصله زمانی شش هفته به روش آزمون مجدد ۰/۸۵؛ و به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش کردند. آنان همچنین با همبسته کردن این مقیاس با مقیاس‌های مشابه همبستگی بالای ۰/۷۷ را گزارش کرده‌اند که نشان از روایی بالای این مقیاس است (Sayyah SS, 2018).

مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون^۳

کونور و دیویدسون (CD-RIS) این پرسشنامه را با بازبینی منابع پژوهشی ۱۹۹۱-۱۹۷۹ در زمینه تاب‌آوری تهیه نمودند. بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس در شش گروه: جمعیت عمومی، مراجعه‌کنندگان به بخش مراقبت‌های اولیه، بیماران سرپایی روان‌پزشکی، بیماران با مشکل اختلال اضطراب فراگیر و دو گروه

1. Marriage attitude scale
2. Braaten, & Rosén
3. nner & Davidson resilience scale

از بیماران مبتلا به اختلال استرس پس از ضربه، انجام شده است. سازندگان این مقیاس بر این باورند که این پرسشنامه به خوبی می تواند افراد تاب آور را از غیر تاب آور در گروه های بالینی و غیر بالینی جدا کند و می تواند در موقعیت های پژوهشی و بالینی به کار برده می شود (Mohammadi, 2006). پرسشنامه تاب آوری کونور و دیویدسون ۲۵ گویه دارد که در یک مقیاس لیکرتی بین صفر (کاملاً نادرست) تا پنج (همیشه درست) با دامنه ۰-۱۲۵ نمره گذاری می شود. این مقیاس در ایران توسط محمدی (۱۳۸۴) هنجاریابی شده است. برای تعیین روایی این مقیاس نخست همبستگی هر نمره با نمره کل به جز گویه ۳، ضریب های بین ۰/۴۱ تا ۰/۶۴ را نشان داد. سپس گویه های مقیاس به روش مؤلفه اصلی مورد تحلیل عاملی قرار گرفتند. برای تعیین پایایی مقیاس تاب آوری کونور و دیویدسون از روش آلفای کرونباخ بهره گرفته شد و ضریب پایایی ۰/۸۹ به دست آمد (Mohammadi, 2006).

مقیاس انتظار از ازدواج^۱

این پرسشنامه حاوی ۴۰ گزاره است. پاسخ دهندگان از مقیاس ۵ درجه ای لیکرت از ۱، کاملاً مخالفم تا ۵، کاملاً موافقم استفاده می کنند؛ بنابراین حداقل نمره ۴۰ و حداکثر آن ۲۰۰ است. به طور کلی نمرات پایین تر نشان دهنده انتظارات بدبینانه از ازدواج و نمرات بالاتر نشان دهنده انتظارات ایده آل گرایانه از ازدواج است. نمراتی که در حد وسط هستند، انتظارات واقع گرایانه را نشان می دهند. همچنین نمرات بالا در خرده مقیاس های انتظار ایده آل گرایانه واقع گرایانه نشان دهنده انتظارات ایده آل گرایانه واقع گرایانه تر است در حالی که در خرده مقیاس انتظار بدبینانه نمرات پایین تر نشان دهنده انتظارات بدبینانه تر است. پاسخگویی به آن حدود ۱۰ دقیقه زمان می برد. جونز و نلسون (۱۹۹۷) برای کل مقیاس، آلفای کرونباخ ۰/۸۰-۰/۷۹ و دیلون ضریب ۰/۸۰ را گزارش کردند (Jones & Nelson, 1997). همچنین آن ها رابطه مثبت معناداری را بین نمرات مقیاس روماتیک گرایایی دین و مقیاس نگرش عشق به عنوان شواهدی بر روایی همگرای این پرسشنامه نشان دادند. این مقیاس توسط نیلفروشان و همکاران (۲۰۱۰) در ایران هنجاریابی شده است و با استفاده از داده ها و نتایج تحلیل عاملی، همبستگی و تحلیل واریانس چند متغیری تحلیل شد. همسانی درونی این مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و ضریب باز آزمایی در فاصله سه هفته ۰/۹۱ به دست آمد و نتایج نشان داد که به طور کلی می توان از مقیاس انتظار ازدواج به عنوان ابزاری معتبر و مناسب برای سنجش انتظار از ازدواج در ایران استفاده کرد (Nilforooshan, Abedi, Ahmadi, & Navidian, 2011).

مداخلات

پروتکل ۶ جلسه‌ای آموزش پیش از ازدواج به روش انجمن و رایت.

جدول ۱- خلاصه جلسات آموزشی ۶۰ دقیقه‌ای

جلسه	عناوین جلسات	محتوای جلسات آموزشی
اول	- یکی شدن - صحبت عاشقانه - آزادی حاصل از بخشش	- آشنایی با افراد گروه و معرفی مدرس به دانشجویان - بیان اهداف شرکت در برنامه آموزش پیش از ازدواج - ذکر سه مزیت ازدواج مانند حمایت عاطفی، مصاحبت، صمیمیت جسمانی و ... - پرسش درباره اهداف ازدواج - ابراز جمله‌های عاشقانه مانند دوستت دارم در روابط
دوم	- قرار دادن خدا در کانون پیمان ازدواج - یک ازدواج ارادی و هدفمند - پیدا کردن یک نقطه شیرین در رابطه	در ابتدای جلسه دوم مباحث جلسه اول مرور شد و در به سرفصل‌های جلسه دوم شامل: - بیان اهمیت وجود خدا در رابطه - بررسی دیدگاه هر شخص در مواقعی که انتظارات را طرف مقابل برآورده نکرده است - بیان ابزارهایی برای ماندن در نقطه مثبت رابطه پرداخته شد.
سوم	- تفاوت‌های شخصیتی - تفاوت‌های بین مرد و زن - زبانه‌ای عشق	در شروع جلسه از دانشجویان خواسته شد نکات مهم مباحث مطرح‌شده در جلسات قبل را بیان کنند و در ادامه به آموزش مفاهیم زیر پرداخته شد: تفهیم وجود تفاوت‌های فردی ویژگی‌های شخصیتی - ارائه جدول راهنمای زبان عشق
چهارم	- خانواده گسترش یافته - برقراری ارتباط - حل تعارض	در ابتدای جلسه چهارم بازخوردی از فرایند جلسات آموزشی دریافت کرده و به آموزش مباحث زیر پرداختیم: - بیان نحوه تبدیل مشاجره به بحث معمول - ارائه قواعد بحث کردن با طرف مقابل
پنجم	- صمیمیت هیجانی (عاطفی) - صمیمیت جسمانی - خیانت	در جلسه چهارم به آموزش مطالب زیر پرداخته شد: - تکمیل عبارات جدول درباره نزدیکی عاطفی - بررسی موارد منفی و آسیب‌زایی که در زندگی زناشویی می‌تواند رخ دهد - ایجاد مرزهای مشخص برای ارتباط با دیگران - درخواست فهرست کردن شش سرگرمی که از آن لذت می‌برند.
ششم	- امور مالی - اهداف ازدواج - شعله‌ور نگه داشتن آتش عشق	در جلسه آخر مطالب زیر مطرح شده - لزوم تقویت توانایی در زمینه مدیریت پول و امور مالی - مهارت‌های مدیریت دخل و خرج - بیان ایده‌ها و افکار در مورد ازدواج - توجه به محتوا، آهنگ و زبان بدن - توجه به حوزه‌هایی از زندگی که نیازمند رشد بیشتری است و در پایان جلسه به منظور اخذ نمرات پس از آزمون پرسشنامه‌های تحقیق اجرا گردید.

شیوه اجرای پژوهش

بعد از مشخص شدن گروه آزمایش و کنترل به منظور هماهنگی با دانشجویان برای حضور در رده‌های آموزش پیش از ازدواج، مقرر شد گروه آزمایش هفته‌ای یک جلسه و به مدت ۶۰ دقیقه در رده‌های آموزش پیش از ازدواج شرکت کند. به منظور دریافت نمرات پیش از آزمون از هر دو گروه پرسشنامه‌ها در

حضور پژوهشگر اجرا شد. با هدف انجام مداخله برای تعیین اثربخشی آموزش‌ها پروتکل ۶ جلسه‌ای آموزش پیش از ازدواج به روش انجل و رایت توسط خود پژوهشگر آموزش داده شد. در حقیقت پروتکل شش جلسه‌ای مشاوره پیش از ازدواج طی یک کتابی به چاپ رسیده است. این پروتکل بسیار جامع و منسجم است و ابزارها و فنون بسیار زیادی در هر مرحله از مشاوره پیش از ازدواج معرفی نموده است. زمان هر جلسه ۶۰ دقیقه و هفته‌ای یک جلسه در مرکز مشاوره دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی تبریز اجرا شد. گروه کنترل هیچ‌گونه آموزشی دریافت نکرده و بعد از اتمام جلسات آموزشی نمرات پس‌آزمون از هر دو گروه اخذ شد. داده‌های حاصل از پژوهش با استفاده از تکنیک‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل کوواریانس چند متغیری، آزمون لوین، باکس و آزمون شاپیروویک) و توسط نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ تجزیه و تحلیل شد.

ملاحظات اخلاقی

همه اصول اخلاقی در این مقاله رعایت شده است. شرکت‌کنندگان اجازه داشتند هر زمان که مایل بودند از پژوهش خارج شوند. همچنین همه شرکت‌کنندگان در جریان روند پژوهش بودند. اطلاعات آنان محرمانه نگه‌داشته شد؛ پیش از اجرای پژوهش رضایت آگاهانه از شرکت‌کنندگان گرفته شد. شرکت‌کننده‌ای که شرکت در پژوهش را رد می‌کرد یا برای شرکت کردن مقاومت می‌کرد، به‌هیچ‌وجه در پژوهش شرکت داده نمی‌شد. به‌طور کلی نکات مربوط به اخلاق در پژوهش در جریان پژوهش از جمله امانتداری در استفاده از منابع، دقت در استناددهی، قدردانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی افراد نمونه‌گیری شده توسط پژوهشگران اعمال گردید.

یافته‌ها

طرح پژوهش حاضر پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. میانگین و انحراف استاندارد سن در گروه آزمایش و کنترل به ترتیب $25/42 \pm 1/98$ و $24/62 \pm 2/97$ بود.

جدول ۲. آمار توصیفی سن در دو گروه آزمایش و کنترل

مؤلفه	گروه آزمایش	گروه کنترل
سن	$25/42 \pm 1/98$	$24/62 \pm 2/97$

نتایج آمار توصیفی نشان داد بیشترین میانگین در متغیر انتظار از ازدواج در گروه گواه و در مرحله پس-آزمون و کمترین میانگین مربوط به تاب‌آوری در گروه گواه و در مرحله پیش‌آزمون بوده است (جدول ۳).

جدول ۳. آمار توصیفی مربوط به نگرش به ازدواج، تاب آوری و انتظار از ازدواج در دو گروه گواه و کنترل

متغیر	گروه	مرحله	تعداد	میانگین $\pm$ انحراف استاندارد
نگرش به ازدواج	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۳۴/۱ $\pm$ ۷۳/۱۴
		پس آزمون	۱۵	۴۱/۱ $\pm$ ۲۰/۰۸
		کنترل	۱۵	۲۸/۵ $\pm$ ۶۰/۵۳
تاب آوری	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۲۷/۴ $\pm$ ۴۳/۰۹
		پس آزمون	۱۵	۲۱/۴ $\pm$ ۹۳/۴۷
		کنترل	۱۵	۴۶/۳ $\pm$ ۰۶/۸۸
انتظار از ازدواج	آزمایش	پیش آزمون	۱۵	۲۶/۴ $\pm$ ۸۶/۵۰
		پس آزمون	۱۵	۲۸/۲ $\pm$ ۰۰/۷۷
		کنترل	۱۵	۲۸/۶ $\pm$ ۸۶/۶۵
	کنترل	پس آزمون	۱۵	۵۷/۳ $\pm$ ۱۳/۷۰
		پیش آزمون	۱۵	۳۱/۵ $\pm$ ۲۰/۸۲
		پس آزمون	۱۵	۲۸/۸ $\pm$ ۶۰/۲۷

نتایج پیش فرض لوین نشان داد سطح معنی داری بالای ۰/۰۵ است، بنابراین می توان بیان کرد فرض برای واریانس ها برای هر سه متغیر رعایت شده است (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج پیش فرض آزمون لوین برای متغیرهای نگرش به ازدواج، انتظار ازدواج و تاب آوری

متغیرها	F	df1	df2	سطح معنی داری
نگرش ازدواج	۲/۹۴۰	۱	۲۸	۰/۰۹۷
انتظار از ازدواج	۰/۰۰۲	۱	۲۸	۰/۹۶۱
تاب آوری	۰/۴۳۹	۱	۲۸	۰/۱۲۳

نتایج نشان داد هر چهار آماره یعنی اثر پیلایی، لامبدا و پلکز، اثر هتلینگ و بزرگ ترین ریشه روی معنی دار بوده است ($P < ۰/۰۰۱$) (جدول ۵)؛ بنابراین می توان بیان کرد که روش مداخله بر ترکیب خطی متغیرهای وابسته مؤثر بوده است و تفاوت های معنی داری بین گروه ها وجود دارد.

جدول ۵. نتایج آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری

آزمون ها	مقادیر	F	df فرضیه ها	df خطا	سطح معنی داری	اندازه اثر
اثر پیلایی	۰/۹۰۲	۷۹/۸۵۶	۳	۲۶	< ۰/۰۰۱	۰/۹۰۲
لامبدا و پلکز	۰/۰۹۸	۷۹/۸۵۶	۳	۲۶	< ۰/۰۰۱	۰/۹۰۲
اثر هتلینگ	۹/۲۱۴	۷۹/۸۵۶	۳	۲۶	< ۰/۰۰۱	۰/۹۰۲
بزرگ ترین ریشه ی	۹/۲۱۴	۷۹/۸۵۶	۳	۲۶	< ۰/۰۰۱	۰/۹۰۲

نتایج نشان داد اثربخشی برنامه آموزشی پیش از ازدواج بر نگرش به ازدواج ($P=0/003$)، اندازه اثر بالا ($d=0/001$)، تاب‌آوری ($P<0/001$)، اندازه اثر بالا ($d=0/001$) و انتظار از ازدواج ($P<0/001$)، اندازه اثر بالا ($d=0/001$) معنی‌دار بوده است (جدول ۶).

جدول ۶. نتایج کوواریانس برای سه متغیر نگرش به ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج در دو گروه آزمایش و کنترل

متغیر	مجموع مجدورات	df	مجدور میانگین	F	سطح معنی‌داری	اندازه اثر
نگرش به ازدواج	۱/۴۲۲	۱	۱/۴۲۲	۱۰/۸۶۲	۰/۰۰۳	۰/۲۸۷
تاب‌آوری	۱۸/۱۳۹	۱	۱۸/۱۳۹	۲۴۹/۷۱۸	<۰/۰۰۱	۰/۹۰۲
انتظار از ازدواج	۹/۹۲۲	۱	۹/۹۲۲	۴۳/۸۹۲	<۰/۰۰۱	۰/۶۱۹

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر اثربخشی برنامه آموزشی پیش از ازدواج بر نگرش درباره ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز بود.

نتایج پژوهش نشان داد برنامه آموزشی پیش از ازدواج بر نگرش به ازدواج اثر مثبت داشته است. یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش کاوه فیروز و صارم (۲۰۱۷) و Gibbons Caya (2010) همسو می‌باشد. نتایج مطالعه فیروز و صارم (۲۰۱۷) نشان داد که همه مؤلفه‌های سبک زندگی بر نگرش به ازدواج اثرگذار بوده است (Kavehfiroz & Sarem, 2017). در تبیین این یافته می‌توان این‌طور بیان کرد از منظر رویکرد شناختی رفتاری، وقتی نگرش‌های افراد در مورد ازدواج اصلاح می‌شود، در شرایط یادگیری نیز تنوع ایجاد کرده و سبب تثبیت یادگیری و حفظ و بقای آموخته‌ها به مدت طولانی‌تر و تغییر نگرش می‌شود و به فراگیران این امکان را می‌دهد که با سرعت بیشتر بهتر بیاموزند و احساس رضایت بیشتری در رابطه با ازدواج داشته باشند. هزاوه‌ای و همکاران بیان کردند که آموزش‌های پیش از ازدواج می‌تواند بر نگرش پیش از ازدواج اثر مثبتی بگذارد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر می‌توان گفت آموزش‌های پیش از ازدواج به همراه مدل و تئوری‌های مناسب به درستی نتایج سودمندی بر نگرش به ازدواج داشته است.

همچنین یافته نشان داد برنامه آموزشی پیش از ازدواج بر تاب‌آوری اثر مثبت داشته است. در تطبیق این یافته‌ها با اهداف پژوهشی می‌توان گفت که ویژگی‌های مشترک افراد تاب‌آور که عبارت‌اند از: خودمختاری بالاتر، استقلال، همدلی، تعهد به کار، جدیت، مهارت‌های حل مسئله خوب و روابط خوب با همسالان در اولویت افراد گروه آزمایش در موقعیت‌های دشوار قرار گرفته و سعی در بهره‌جستن از این تغییر برای افزایش بازدهی خود دارند (Salimavi Khoshab A, 2012). هم‌چنین نتایج این تحقیق با سلیمانی خشاب و همکاران (۲۰۱۲); همسو است (Salimavi Khoshab A, 2012). پژوهش‌های موجود تاب‌آوری را از ابعاد مختلف و بیشتر از جهت روابط میان فردی و تعامل‌های خانوادگی بررسی

کرده و نتایج، عنصر تاب‌آوری را به‌عنوان تسهیل‌کننده کارکرد مثبت زندگی و افزایش مهارت‌های اجتماعی معرفی کرده است که نتایج پژوهش حاضر در راستای تحقیقات انجام‌شده در این حوزه است (Kaveh, 2016). سلیمانی خشاب و همکاران نشان دادند که تاب‌آوری نقش مهمی در موفقیت یک رابطه زناشویی در قبل و پیش از ازدواج دارد. در تبیین نتایج به دست آمده می‌توان عنوان کرد که آموزش و مشاوره پیش از ازدواج به روش انجمن و رایت با مولفه‌هایی از قبیل قراردادن خداوند در کانون پیوند ازدواج، احساس انتخاب بعد از بخشش، اطمینان از رفتار خداوند در قبال خود و برقراری جریان عشق نسبت به خداوند در بالا بردن مولفه‌های تاب‌آوری در بین دانشجویان و گروه آزمایش خط سیر رشدی را از خطر به رفتارهای مشکل‌زا و آسیب‌روان‌شناختی قطع کرده و به رغم وجود شرایط ناگوار به پیامدهای سازگارانه سوق می‌دهد. با قرار دادن خداوند در کانون پیمان و رابطه این امکان فراهم می‌شود که همه تصمیمات و اعمال در جهت امور مدبرانه و صحیح هدایت شود و در یک رابطه پر جنب و جوش که خداوند را خالق و نجات‌دهنده شناخته می‌شود، قرار می‌گیرند (Kaveh, 2016).

به‌علاوه نتایج پژوهش نشان داد برنامه آموزشی پیش از ازدواج بر انتظار از ازدواج اثر مثبت داشته است. شارپ و گانونگ^۱ (۲۰۰۰) در پژوهش خود تأثیر آموزش نظام‌دار بر انتظارات غیرواقع‌بینانه و رمانتیک دانشجویان کالج را به اثبات رساند و نشان دادند که دانشجویان در اثر آموزش به‌طور معنی‌داری انتظارات غیرواقع‌بینانه و رمانتیک خود را تعدیل نمودند (Sharp & Ganong, 2000). این آموزش‌ها با ارائه روش‌هایی عینی برای حفظ ساختارهای مثبت و مؤثر که در طول رابطه ایجاد می‌شود بر روی پیامدهایی که فرد مشاهده یا تجربه می‌کند از طریق اطلاعات درباره تجارب، پاداش‌های حاصل از رفتار خاص، یا از طریق تقویت واکنش‌ها به رفتار خاص بر انتظارات فرد تأثیر می‌گذارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های بار و سیمونز^۲ (۲۰۱۲)؛ دیلون (۲۰۰۵)؛ سیلی من و اسشام^۳ (۲۰۰۴) و پاشیب و همکاران (۲۰۱۷) همسو است (Barr & Simons, 2012; Pashib et al., 2017; P, 1994; Dillon, 2005).

در تبیین نتایج می‌توان گفت که آموزش و مشاوره پیش از ازدواج با تأکید بر مفاهیم اساسی برای حمایت عاطفی و افزایش آگاهی افراد از تفاوت‌های فردی و شخصیتی، ترسیم اهداف عینی برای انتظارات شخصی، ارائه روش‌های عینی و ساختارمند برای حفظ وجوه مثبت رابطه، بررسی دیدگاه‌های هر شخص در حوزه انتظاراتی که دارند، بیان راه‌های دستیابی به عزت‌نفس و بهره‌مند شدن از نتایج آن، ایجاد فضایی برای نگاه کردن به امور و فرایندهای جاری از دیدگاه طرف مقابل، تفهیم سبک‌های ارتباطی مختلف و لزوم ترسیم مرزهای مشترک در روابط پیامدها و رضایت از رابطه زناشویی در باب انتظار از ازدواج را شکل داده و

1. Sharp & Ganong

2. Barr & Simons

3. Silliman & Schumm

موجب درک این مهم که رفتار افراد بر اساس انتظارات آنها شکل می‌گیرد می‌شود (Silliman & Schumm, 2004; Jamshidiannayini Y, 2015).

به لحاظ روان‌شناختی پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی با استفاده از تعداد شرکت‌کنندگان بیشتر به ارزیابی دقیق‌تر روایی این روش در بهبود نگرش به ازدواج، تاب‌آوری و انتظار از ازدواج پرداخته شود. همچنین از لحاظ کاربردی با توجه به مزایای مختلف آموزش‌های پیش از ازدواج به مشاورها، روانشناس‌های حوزه ازدواج و خانواده‌درمانی پیشنهاد می‌شود که این رویکرد آموزش پیش از ازدواج را برای بهبود و افزایش ازدواج سالم در جامعه استفاده کنند. محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌تواند به محدود بودن حجم نمونه پژوهش به دلیل آزمایشی بودن تحقیق، دشوار بودن کنترل اثر انتقال به علت یکسان بودن سؤالات در پیش‌آزمون و پس‌آزمون و اثر تمرین به دلیل دوره‌ای بودن آموزش‌ها، عدم دسترسی کامل به افراد گروه برای انجام مطالعات پیگیری و محدودیت فرهنگی و جغرافیایی خاص برای تعمیم نتایج اشاره کرد. به‌عنوان نتیجه‌گیری نهایی می‌توان گفت از راه‌های آگاهی‌افزایی افراد در آستانه ازدواج از انتظارات مطلوب و نامطلوب از زندگی زناشویی استفاده از دوره‌های آموزشی ویژه این افراد است و به نظر می‌رسد آموزش‌های پیش از ازدواج نقش مهمی را در این راستا ایفا نموده و می‌تواند دانش فرد را در این زمینه افزایش دهند. مشاوره و آموزش پیش از ازدواج به جنبه‌های خاصی از مفاهیم اشاره می‌کنند و هر یک از دیدگاه‌ها به‌منظور تأکید بر آگاهی‌های قبل از ازدواج و توجه به روابط میان فردی گسترش یافته‌اند. نتایج این پژوهش و پژوهش‌های دیگر می‌تواند در بهبود شرایط ازدواج میلیون‌ها نفر مؤثر باشد.

تشکر و قدردانی

این مقاله، حاصل پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد آقای مسعود رضازاده گروه علوم تربیتی مصوب دانشگاه محقق اردبیلی بوده است. از واحدهای مورد پژوهش، مسئولین، مدیران محترم و دانشجویان که در اجرای این پژوهش همکاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

حامی مالی

این مقاله از پایان‌نامه نویسنده اول در گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل گرفته شده است.

مشارکت نویسندگان

مفهوم‌سازی: تمام نویسندگان؛ روش‌شناسی: تمام نویسندگان؛ تحلیل: تمام نویسندگان؛ تحقیق و بررسی: تمام نویسندگان؛ نگارش پیش‌نویس: مسعود رضازاده؛ ویراستار و نهایی‌سازی متن: اسماعیل صدیقی؛ نظارت و مدیریت پروژه: حسین قمری کیوی.

تعارض در منافع

بنابر اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض در منافع ندارد.

سپاسگزاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از مراکز مشاوره شهر تبریز و افراد شرکت‌کننده در پژوهش تقدیر و تشکر نمایند.

منابع

- سیاح، سرورالسادات؛ کوچک انتظار، رویا؛ حسنی، فریبا. (۱۳۹۶) بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس نگرش به ازدواج. *جهاد دانشگاهی*، ۴(۲۱)، ۹۳-۱۰۸. [[link](#)]
- صادقی، مسعود؛ قدم پور، عزت‌اله و اسماعیلی، افسانه. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر آموزش الگوی خانواده سالم بر تاب‌آوری مادران دارای کودکان اختلال طیف اتیسم. *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش‌های مشاوره*. ۱۵ (۶۰): ۸۴-۹۹
- کاوه، منیژه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سبک دلبستگی به خدا با تاب‌آوری در همسران شاهد استان چهارمحال و بختیاری، پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، ۶(۱۳)، ۳۳-۵۳. [[link](#)]
- کیانی، دهکردی منصوره؛ رفیعی، حسن؛ سمیعی، مرسله؛ کریملو، مسعود؛ دولتشاهی، بهروزو بینازاده، محمد. (۱۳۸۴). تاب‌آوری در برابر وابستگی به مواد در پسران مردان وابسته و غیر وابسته به مواد. (۸)۲، ۳۱-۳۶. [[link](#)]
- محمدی، مسعود؛ جزایری، علیرضا؛ رفیعی، امیرحسن؛ جوکار، بهرام و پورشهباز، عباس. (۱۳۸۵). بررسی عوامل تاب‌آور در افراد در معرض خطر سو مصرف مواد مخدر. (۲)۱، ۲۰۳-۲۲۴. [[link](#)]

Reference

- Armenia, A., & Troia, B. (2017). Evolving opinions: Evidence on marriage equality attitudes from panel data. *Social Science Quarterly*, 98(1), 185-195. [[link](#)]
- Barr, A. B., & Simons, R. L. (2012). Marriage expectations among African American couples in early adulthood: A dyadic analysis. *Journal of Marriage and Family*, 74(4), 726-742. [[link](#)]
- Carlton, B. S., Goebert, D. A., Miyamoto, R. H., Andrade, N. N., Hishinuma, E. S., Makini Jr, G. K., Else, I. R. (2006). Resilience, family adversity and well-being among Hawaiian and non-Hawaiian adolescents. *International Journal of Social Psychiatry*, 52(4), 291-308. [[link](#)]
- Dillon, H. N. (2005). Family Violence and Divorce: Effects on Marriage Expectations. [[link](#)]
- Downey, G., Freitas, A. L., Michaelis, B., & Khouri, H. (1998). The self-fulfilling prophecy in close relationships: Rejection sensitivity and rejection by romantic partners. *Journal of personality and social psychology*, 75(2), 545. [[link](#)]
- Fredrickson, B. L., & Joiner, T. (2002). Positive emotions trigger upward spirals toward emotional well-being. *Psychological science*, 13(2), 172-175. [[link](#)]

- Williamson, H. C., Hammett, J. F., Ross, J. M., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2018). Premarital education and later relationship help-seeking. *Journal of Family Psychology*, 32(2), 276. [\[link\]](#)
- Hawkins, A. J. (2018). Shifting the relationship education field to prioritize youth relationship education. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 17(3), 165-180. [\[link\]](#)
- Huber, C. H., Navarro, R. L., Womble, M. W., & Mumme, F. L. (2010). Family resilience and midlife marital satisfaction. *The Family Journal*, 18(2), 136-145. [\[link\]](#)
- Jones, G. D., & Nelson, E. S. (1997). Expectations of marriage among college students from intact and non-intact homes. *Journal of Divorce & Remarriage*, 26(1-2), 171-189. [\[link\]](#)
- Markman, H. J., Floyd, F. J., Stanley, S. M., & Storaasli, R. D. (1988). Prevention of marital distress: A longitudinal investigation. *Journal of consulting and clinical psychology*, 56(2), 210. [\[link\]](#)
- Neff, L. A., & Broady, E. F. (2011). Stress resilience in early marriage: Can practice make perfect? *Journal of personality and social psychology*, 101(5), 1050. [\[link\]](#)
- Pashib, M., SeyyedMoharrami, I., & Tatari, M. (2017). The effect of premarital Counseling on marriage expectation among students of university of Medical Sciences. *Journal of Torbat Heydariyeh University of Medical Sciences*, 4(4), 10-15. [\[link\]](#)
- Qian, Z., & Lichter, D. T. (2018). Marriage markets and assortative mating in first marriages and remarriages in the USA Les marchés du mariage et l'homogamie sociale dans les premiers mariages et les remariages aux Etats Unis. *Marriage*. [\[link\]](#)
- Reivich, K., & Shatté, A. (2002). *The resilience factor: 7 essential skills for overcoming life's inevitable obstacles*: Broadway Books. [\[link\]](#)
- SSegrin, C., & Nabi, R. L. (2002). Does television viewing cultivate unrealistic expectations about marriage? *Journal of Communication*, 52(2), 247-263. [\[link\]](#)
- Sharp, E. A., & Ganong, L. H. (2000). Raising awareness about marital expectations: Are unrealistic beliefs changed by integrative teaching? *Family Relations*, 49. (1), 71-76. [\[link\]](#)
- Silliman, B., & Schumm, W. R. (2004). Adolescents' perceptions of marriage and premarital couples education. *Family Relations*, 53(5), 513-520. [\[link\]](#)
- Steinberg, S. J., Davila, J., & Fincham, F. (2006). Adolescent marital expectations and romantic experiences: Associations with perceptions about parental conflict and adolescent attachment security. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 314-329. [\[link\]](#)
- Taylor, C., Lillis, C., LeMone, P., & Lynn, P. A. (2001). *Fundamentals of nursing: The art and science of nursing care*: Lippincott Philadelphia. [\[link\]](#)
- Van Epp, M. C., Futris, T. G., Van Epp, J. C., & Campbell, K. (2008). The impact of the PICK a partner relationship education program on single army soldiers. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 36(4), 328-349. [\[link\]](#)

Werner, E. E., & Smith, R. S. (1992). *Overcoming the odds: High risk children from birth to adulthood*: Cornell University Press. [\[link\]](#)

Reference (In Persian)

- Jamshidiannayini Y, Y. F., Ghaderi Z. (2015). The effectiveness of premarital skills training on the personal growth of the single girls. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 6(23), 121-138. [\[link\]](#)
- KAVEH, M. (2016). A Review of the Relationship between Attachment to God Style with Endurance of Martyrs' Wives in Chaharmahal and Bakhtiari Province. *Cultural protection*, 13(6), 33-53. [\[link\]](#)
- Kaveh firouz Z, Sarem. A. (2017). Effect of Lifestyle Factors on Single Girls' Attitude toward Marriage: A Study on Female Employees of Shiraz Medical School. *jspi*, 8(1), 73-95. [\[link\]](#)
- KIANI, D. M., RAFIEI, H., SAMIEI, M., KARIMLOU, M., DOULATSHAHI, B., & BINA, Z. M. (2005). RESILIENCY AGAINST SUBSTANCE DEPENDENCY IN THE MALE OFFSPRING OF DEPENDENT AND NON-DEPENDENT FATHERS. [\[link\]](#)
- Mohammadi, M. (2006). Effective factors on resiliency in individuals at risk for substance abuse. *Tehran, Iran: University of Welfare and Rehabilitation*. [\[link\]](#)
- Nilforooshan, P., Abedi, A., Ahmadi, A., & Navidian, A. (2011). Studying the factor structure, reliability, and validity of the Marriage Expectation Scale (MES). *International Journal of Behavioral Sciences*, 5(1), 11-19. [\[link\]](#)
- sadeghi M, g. E., esmaeili A. (2017). The effect of healthy family model training on resiliency mothers of children with autism spectrum disorder. *journal of counseling research*, 15(60), 84-99. [\[link\]](#)
- Salimavi Khoshab A, L. M., Moradi M, Dehghanizadeh MH. (2012). Investigation The Meditational Role Of Spirituality And Religiousness Between Five Factor Personality And Resiliency. *Journal of Personality & Individual Differences*, 1(2), 94-115. [\[link\]](#)
- Sayah S O, K. E. R., Hasani F. (2018). Evaluate StudiPsychometric properties of Marital Attitude Scale. *frooyesh*, 6(4), 93-108. [\[link\]](#)
- Sayyah SS, K. R., Hasani F. (2018). Psychometric properties of Marital Attitude Scale. *Growth of Psychology*, 4(21). [\[link\]](#)